

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครกหิน

Cr: <http://www.banngiew.com/index.php>

ชุมชนบ้านจิ้ว ม.6 ต.บ้านสาบ อ.เมืองพะเยา จ.พะเยา เป็นหมู่บ้านเล็กๆ ที่ตั้งอยู่บริเวณใจกลางระหว่างดอยบุษราคัมกับกว๊านพะเยา เริ่มมีการทำครกหินมากกว่าร้อยปีแล้ว โดยช่างแกะสลักพระชื่อว่า “สล่าจ้อย” (สล่า เป็นภาษาคำเมืองหมายถึง ช่าง) ได้ริเริ่มนำหินมาแกะเป็นครก จากนั้นชาวบ้านได้หันมาทำตามและในที่สุดก็ทำเหมือนกันเกือบทั้งหมู่บ้านจนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดี

สมัยก่อน ชาวบ้านทั่วไปในจังหวัดพะเยา นิยมใช้ครกไม้และครกดินเผาในการประกอบอาหาร แต่เนื่องจากครกไม้และครกดินเผาที่ตำน้ำพริกได้ละเอียดช้า จึงได้มีคนคิดริเริ่มนำหินมาแกะสลักทำครกเพื่อใช้โขลกทำน้ำพริก ซึ่งสามารถตำได้ละเอียดและรวดเร็วกว่า

สล่าจ้อย สมศรี เป็นผู้ริเริ่มนำหินมาแกะเป็นครก โดยนำหินซึ่งเป็นหินทรายมาจากห้วยแม่ตุ่น และห้วยแม่แฮ ซึ่งอยู่ติดเชิงดอยหลวง ห่างจากตัวหมู่บ้านประมาณ 2 กิโลเมตร มาแกะสลักพระพุทธรูป แต่การประกอบอาชีพนี้เป็นการยากที่จะพัฒนาตนเองให้ทันต่อยุคสมัย และความต้องการของสังคม ดังนั้น อาชีพการแกะสลักพระพุทธรูปจึงเป็นอาชีพที่อยู่ในวงแคบและจำกัดด้วยฝีมือ ส่วนมากจึงหันมาสกัดครกหินเพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าหลัก ซึ่งได้ผลประโยชน์ตอบแทนมากกว่า รูปทรงของครกของสล่าจ้อย สมัยแรกไม่เหมือนปัจจุบัน ตัวครกจะมีฐานและมีหูจับคล้ายถ้วยรางวัล ต่อมาได้มีชาวไทยใหญ่ชื่อสง่ายี และสง่าอุ่น เดินทางจากประเทศพม่าเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านนี้ ได้เป็นผู้ริเริ่มทำครกตำข้าว หรือมอ ในภาษาล้านนา แต่มีความแตกต่างจากครกหิน กล่าวคือ ครกตำข้าวนี้ทำด้วยไม้และมีขนาดใหญ่กว่าครกหินมาก

ปัจจุบันหินทรายที่ห้วยแม่ต๋อนและห้วยแม่แฮ้ได้หมดไป ประกอบกับเนื้อหินทรายมีความเปราะบางเกินไป ชาวบ้านจึงไปเอาหินอัคนี หรือหินแกรนิตที่มีคุณภาพที่แข็งและดีกว่า จากตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา มาสกัดเป็นครกหินแทน

ครกหินบ้านจิว มีขนาดจิ๋วสุดคือตั้งแต่ 5 นิ้ว และมีขนาดใหญ่สุดอยู่ที่ 9 นิ้ว ราคาอยู่ในช่วงระหว่าง 150-300 บาท ซึ่งถือเป็นราคามาตรฐาน ในแต่ละวันครกที่ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ โดยจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อถึงในหมู่บ้านเพื่อนำไปจำหน่ายตามสถานที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ครกหินบ้านจิวจึงถือเป็นมรดกแห่งภูมิปัญญาแห่งจังหวัดพะเยา

<http://www.banngiew.com/index.php>